

บทที่ 4

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ของพหุภรณ์ศึกษา

การนำเสนอประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของ
พหุภรณ์ศึกษาจะนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของพหุภรณ์ศึกษา

1. ชีวิตในวัยเด็ก
2. การศึกษา
3. เริ่มต้นการทำงาน
4. เริ่มต้นสร้างครอบครัว
5. ผลงานทางด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของพหุภรณ์ศึกษา
6. สรุป

ภรณ์ศึกษาคนที่ 1

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของครู
มุกดา อินตะสาร

1. ชีวิตในวัยเด็ก

ชีวิตในวัยเด็กของครูมุกดา อินตะสาร เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี บิดา
มารดา มีอาชีพค้าขาย ในจังหวัดพะเยาทางภาคเหนือของประเทศ ฐานะทางบ้านไม่ลำบากเมื่อ
เปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ เธอจึงมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าเด็กหญิงหรือแม่แต่
เด็กชายแถวบ้านเกิดหลาย ๆ คน ครูมุกดา อินตะสาร เป็นบุตรคนแรกของครอบครัวในจำนวน
พี่น้องทั้งหมด 4 คน มีน้องชาย 1 คน และน้องสาว 2 คน บิดาประกอบอาชีพหลายอย่าง อาทิเช่น
เป็นผู้ใหญ่บ้านตุ้เจ้า (หมอเถื่อน) ช่างถ่ายรูป รับทำกรอบรูป ออกกรธโดยสาร ส่วนมารดาประกอบ
อาชีพขายของชำ ช่างตัดผม รับตัดเสื้อผ้า บิดามารดาเป็นคนขยันขันแข็ง ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน
และสังคม ซึ่งส่งผลต่อ ครูมุกดา อินตะสาร ทำให้เป็นคนใจบุญสุนทานมาตั้งแต่เด็ก ๆ เช่น
ชอบแอบเอาเงินไปช่วยเพื่อน ๆ ที่ยากจนที่โรงเรียน ดังที่เธอเล่าให้ฟังว่า

“เวลาไปเรียนครูก็จะแอบเอาขนมไปให้เพื่อนเสมอ เพราะบ้านครูเป็นร้านขายของชำ เห็นเพื่อนบางคนลำบากก็สงสารเขา บางทีถูกจับได้ว่าขโมยขนมก็จะโดนตี”

2. การศึกษา

ครูมุกดา อินตะสาร ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาภาคบังคับ จนกระทั่งถึงระดับปริญญาตรี ดังนี้ คือ

- จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 7 ที่ โรงเรียนในหมู่บ้าน
- จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย เนื่องจาก

เพื่อนของแม่ชักชวนให้ไปเรียนในโรงเรียนประจำที่จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นเพื่อนกับลูกสาว โดยบอกว่าเป็นโรงเรียนที่ดีมาก ซึ่งที่โรงเรียนนี้เองที่เธอได้รับการดูแลเหยียดหยามเมื่อทราบว่าเธอมาจากอำเภอดอกคำใต้ ดังที่เธอให้สัมภาษณ์ไว้ในวารสารฉบับหนึ่งว่า

“ช่วงที่เป็นเด็กนักเรียน เพื่อนล้อเลียนและเหยียดหยามครูเป็นประจำเมื่อรู้ว่าเรามาจากอำเภอดอกคำใต้ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการขายบริการ ซึ่งก็ต้องชอบคุณพวกเขา เป็นอย่างยิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้สู้ ตั้งใจเรียน และคิดว่าจะกลับมา สู้เพื่อศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงอำเภอดอกคำใต้ให้ได้รวมทั้งครูที่เอาใจใส่และให้ความรักความเท่าเทียมกับนักเรียนทุกคน” (คนดีศรีสังคม, 2537. หน้า 19)

และ “ คำพูดที่โดนดูถูกจริง ๆ เป็นคำพูดง่าย ๆ ฟัน ๆ นะคะ แต่สายตาของเขา.. ยกตัวอย่างผู้ใหญ่ให้ขนม ตอนนั้นพ่อแม่ของเรอาจไม่ได้สอนเรื่องกิริยามารยาทอะไรมากมาย เหมือนเด็กในชนบททั่วไป เขาให้ขนมตะโก้ครู่มาชิ้นหนึ่ง ตอนนั้นครูเรียนอยู่ชั้น ม.2 ด้วยความที่เรอยากจะชอบคุณเขา เขามีน้ำใจให้กับเรานะ เราคงใช้คำผิดใช้คำว่า “ชอบใจคะ” เขาก็ดูถูกคำว่า “บ้านนอก ไม่รู้อะไร เด็กโง่” ซึ่งคำลักษณะนี้มันเจ็บปวดมาก ขึ้นไป นั่งร้องไห้ทั้งคืน พอเรามาเป็นครูปุ๊บ อะไรที่เราจะให้เด็กเรียนรู้ได้ทำให้ชุมชนนั้นสามารถตอบคำถามหรือเข้าใจคนได้ ครูทำหน้าที่” (กินรี, 1999. หน้า 49)

เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดเชียงราย ในขณะที่นั้นเรื่องที่เด็กดอกคำใต้ถูกดูถูกดูแคลน ประกอบด้วยความคิดถึงบ้านมาก ครูมุกดา อินตะสาร จึงตัดสินใจกลับมาเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัด ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก โดยตัดสินใจเลือกเรียนศิลป์-คำนวณ และเรียนเกษตรบ้าง ภาษาอังกฤษบ้างจนกลายเป็นแก๊งโฮะ แต่ก็ทำให้ได้รู้อะไรหลากหลาย

หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 (มศ.5) ครูมุกดา อินตะสาร ใฝ่ฝันอยากเป็นนางพยาบาล เพื่อจะได้กลับไปช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน แต่ไม่สามารถสอบได้ กลับมานอนร้องไห้เสียใจหลายวัน หลังจากนั้นจึงไปสอบเข้าเรียนที่วิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคเหนือ เธอก็ยังมีความต้องการที่จะเรียนพยาบาลโดยเลือกเป็นอันดับหนึ่งเหมือนเดิมแต่สอบไม่ได้และเลือกเรียนวิชาที่เป็นรหัส 00 แบบยังไม่กำหนดวิชาเอก ซึ่งเป็นการให้นักศึกษาค้นหาตัวเองก่อนว่าชอบอะไร แล้วจึงให้ไปเลือกวิชาเอกตอน ชั้นปีที่ 2 ซึ่งเธอก็ตัดสินใจเลือกเรียนวิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา และการเลือกเรียนวิชานี้ทำให้ครูมุกดา อินตะสาร มีความเข้าใจสังคมมากขึ้น ในขณะที่เรียนอยู่ที่วิทยาลัยแห่งนี้ เธอก็ยังได้ไปรับจ้างทำงานที่ห้องสมุด ช่วยคุณหมอดูแลคลินิกจ่ายยา ล้างเข็มฉีดยา เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียน ซึ่งก็สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายที่แม่ต้องส่งเงินมาให้เรียน และเมื่อขึ้นชั้นปีที่ 3 ปีที่ 4 ได้มีโอกาสออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ได้สัมผัสและช่วยเหลือชาวบ้าน เธอก็ยังรู้สึกชอบและมีความสุขและคิดว่าตัวเองเลือกเรียนและมาถูกทางแล้ว ดังนั้นเมื่อเรียนจบแล้วครูมุกดา อินตะสาร จึงตัดสินใจเบนเข็มมาทำงานด้านพัฒนา ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ดังที่ครูมุกดา อินตะสาร ได้เล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ในช่วงรอยต่อของสถานการณ์ในขณะนั้นว่า

“ก็ลงสายวิทย์ แต่เราก็คิดว่าจะสู้เพื่อนไม่ได้เพราะเราเรียนโรงเรียนเอกชนมาก็มาเรียนสายศิลป์ พอลงศิลป์ปุ๊บมันก็เป็นศิลป์แองโง๊ะเรียนจิปาตะ แต่เราก็ตั้งเข็มอยู่ว่าเราจะไปทดลองสอบพยาบาลดู ก็ไปสอบแต่ก็ไม่ได้ แต่เค้าก็ให้โอกาสนะ ในที่สุดก็เลยเลือกลงที่วิทยาลัยแห่งนี้ละคะก็พยาบาลนะ แต่ก็ยังไม่กำหนดวิชาเอก แต่ก็มาติดตรงนี้ที่ยังไม่กำหนดวิชาเอก คะเนนเราคงถึงแต่มันก็ไม่ได้เพราะเราไม่ได้เรียน ชีว เคมี ไปสู้กับเค้าไม่ได้ ก็มาอยู่ในเกณฑ์ของการไม่กำหนดวิชาเอก เราไม่ได้เลือกวิชาเอกเราก็ไม่รู้จะเลือกอะไรตอนนั้นมันก็โคว้งอยู่นะ ตอนหลังพอเรียนปี 1 ปุ๊บ ไปเจอสังคมวิทยา เจอวิชาสังคม เรียนเกี่ยวกับกับเรื่องวัฒนธรรม เกี่ยวกับวิถีชีวิต บรรทัดฐาน รู้สึกว่าวิชานี้ น่าสนใจถ้าเรียนวิชานี้ตรง ๆ มันจะเรียนอะไรจะทำอะไร จะเป็นอะไรได้บ้างก็เลยเรียน ก็เรียนตรงนี้เค้าบอกจะสามารถไปเป็นนักพัฒนาได้ แล้วก็ยังไม่คิดถึงความเป็นครูนะ ยังไม่คิดถึงตรงนี้เรียน ๆ ไปก็เห็นชบวนการมันน่าสนใจ...”

และในระหว่างที่เรียนอยู่ ครูมุกดา อินตะสาร ก็ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทของวิทยาลัยควบคู่ไปกับการเรียนหนังสือด้วย ซึ่งการเรียนในวิชาสังคมวิทยา - มานุษยวิทยา และการได้มีโอกาสออกค่ายอาสาฯ มีส่วนพัฒนาความคิดในการ

ที่จะเปิดโลกกว้างให้กับเธอในการมองสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการทำให้เธอหันมาทำงานเป็นนักพัฒนาในเวลาต่อมา เมื่อเธอจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและจบการศึกษาระดับปริญญาโท ในปี พ.ศ. 2545

3. เริ่มต้นการทำงาน

ครูมุกดา อินต๊ะสาร เริ่มต้นการทำงานหลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้วยการไปสอบเป็นนักพัฒนากรแต่สอบไม่ได้ จึงไปสมัครเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่โรงพยาบาลซึ่งทางโรงพยาบาลก็ไม่รับ โดยแจ้งว่าจะรับเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์ที่จบจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้น ทำให้ครูมุกดา อินต๊ะสาร รู้สึกเคืองแค้นใจมาก จึงตัดสินใจมาสมัครสอบเป็นครูโดยในขณะนั้นบิดามารดาให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีด้วยการไม่ให้ครูมุกดา อินต๊ะสาร ทำงานอะไรเลยนอกจากให้อ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบบรรจุครู หนังสือที่อ่านก็มีตั้งแต่หนังสือจรรยาบรรณครู ความเป็นครู จิตวิทยาเกี่ยวกับการดูแลเด็ก และทุกอย่างที่เกี่ยวกับครูจะอ่านหมด จนทำให้มองเห็นว่าอาชีพครูก็สามารถที่จะทำให้ตนเองทำงานบริการชุมชนได้ ดังที่เธอเล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า

“ไปสอบเป็นนักพัฒนากร แต่ก็ไม่ได้ตอนหลังก็เอาเวลาครึ่งปีมาอ่านวิชาครู มาตั้งศึกษาจรรยาบรรณครู บางทีก็ไปนอนอ่านศาลา อ่านหนังสือลูกเดียวเลย แล้วก็มาตอนนั้นโรงเรียนที่นี้เค้าเปิดมา 1 ปี ก็มาคุยเรียนรู้ แล้วก็ดูจากครูที่นี้บ้าง ตอนหลังก็ไปสอบ ก็มาสอบตอนนั้นลงสอบตำแหน่งครูเศรษฐศาสตร์ที่เชียงคำ แต่ก็ดีนะ เศรษฐศาสตร์เค้ายังไม่เปิดสอน เค้าก็เลยให้ไปลงงานแนะแนวแต่ก็ดี พอดีเราไปอยู่งานแนะแนววิปเราก็จะเห็นภาพว่านี่แหละคือคำตอบของเรา ความเป็นครูนี่แหละคือชีวิตเรา มันอยู่ตรงนี้ต่างหาก”

ครูมุกดา อินต๊ะสาร เริ่มทำงานรับราชการครูครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2525 ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอเชียงคำในจังหวัดเชียงรายซึ่งสถานที่แห่งนี้เองที่ทำให้ความฝันครูมุกดา อินต๊ะสาร เป็นจริง ครูมุกดา อินต๊ะสาร ได้มีโอกาสทำงานด้านการพัฒนา เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้บริหารนักพัฒนา จึงพยายามป้องกันงานที่เธอชอบ อาทิเช่น ให้ดูแลเด็กเรื่องทุนการศึกษา จัดค่ายเด็ก เป็นผู้ช่วยเหลือเขาโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นอำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย มีการเยี่ยมบ้านเด็กที่อยู่บนดอยสูงลุยโคลนขึ้นเขาลงห้วยเพื่อไปพูดคุยกับชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ด้วยการช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้กระทั่งผู้บริหาร

คนที่ 2 ก็เป็นผู้บริหารนักพัฒนา สนับสนุนเธอให้ทำงานด้านการพัฒนาอย่างเต็มที่ สำหรับการทำงานร่วมกับชาวบ้านโดยส่วนใหญ่แล้ว ครูมุกดา อินต๊ะสาร จะใช้เวลาในช่วงกลางวันพูดคุยกับชาวบ้านเพราะกลางวันชาวบ้านต้องทำงานหารายได้ ดังที่เธอเล่าว่า

“ถ้าเราทำงานในเวลาแบบระบบราชการไม่ค่อยได้ผล เพราะชาวบ้านไม่มีเวลาให้ เราจึงต้องเสียสละเวลาในช่วงกลางวันหาโอกาสพบปะชาวบ้านซึ่งก็ได้ผล คือได้รับความสนใจและความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี”

ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเมื่อ ครูมุกดา อินต๊ะสาร เข้ารับราชการครูและเป็นครูนักพัฒนา ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในปี พ.ศ.2526 หรือ ปี ค.ศ.1986 ครูมุกดา อินต๊ะสาร ได้ทำเรื่องเสนอโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงคำ 83 และได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการ ซึ่งโครงการนี้ ครูมุกดา อินต๊ะสาร ได้นำมาขยายเป็นแนวคิด โดยจัดทำโครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเมื่อเธอได้มีโอกาสย้ายกลับบ้านเกิดจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ครูมุกดา อินต๊ะสาร ยังได้พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนเท่าที่จะทำได้ และยังได้อาสาสมัครเป็น ครูผู้ดูแลติดตามเด็กนักเรียนของทุนมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม จึงทำให้มีโอกาสได้รู้จักคนทำงานด้านพัฒนาและมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ทำให้มองเห็นตนเองชัดเจนขึ้น และคิดว่าตนเองตัดสินใจไม่ผิดที่มาประกอบอาชีพครู ครูมุกดา อินต๊ะสาร กล่าวว่ามีชีวิตมีความสุขในการทำงานที่จังหวัดเชียงรายเป็นอย่างมาก จนกระทั่งในปี พ.ศ.2529 ก็ได้ย้ายมาทำการสอนที่โรงเรียนบ้านเกิด อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เนื่องจากบิดาเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุโดนไฟฟ้าช็อต โดยเธอได้ทำการประสานงานกับมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ขยายพื้นที่จัดสรรทุนการศึกษามายังโรงเรียนที่ครูมุกดา อินต๊ะสาร ย้ายมาทำงาน ดังที่เธอได้เล่าให้ฟังว่า

“พอไปเป็นครูแนะแนวบ๊อบเราจะเห็นภาพเด็กใจ พอเด็กมีปัญหาบ๊อบเราก็จะตามไปบ้านเราก็จะเห็นสภาวะของผู้ปกครองเด็กเห็นอะไรต่าง ๆ เราก็เริ่มจะเรียนรู้แล้วจริง ๆ พอ เสาร์-อาทิตย์เนี่ยที่เชียงคำในสมัยนั้น องค์การของผู้นำท้องถิ่นเสาร์-อาทิตย์ เราก็จะไปช่วยครูอาจารย์ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ เนี่ยเป็นนักพัฒนา อาจารย์ก็เลยชวนเวลาไปประชุมนายอำเภอก็ให้ ช่วยเป็นเลขานุการ ให้ ตอนหลังอาจารย์ไปเรียนต่อที่จุฬาลงกรณ์ เราก็จะช่วยเป็นเลขานุการแทนให้ ก็ช่วยทางอำเภอเค้าจัดประชุม เสาร์- อาทิตย์ ก็ไปช่วยอบรมในหมู่บ้านเราก็เริ่มเห็นภาพอะไรมากขึ้น แล้วก็พยายามเรียนรู้เก็บเกี่ยวเอาสิ่งนั้นเราก็เชื่อมโยงกับหน่วยงาน พอกลับมาบ้านเราก็ทำงานได้เต็มที่”

4. เริ่มต้นสร้างครอบครัว

ในช่วงปี พ.ศ.2529 ครูมุกดา อินต๊ะสาร ได้ย้ายมาทำการสอนที่โรงเรียนที่บ้านเกิด อำเภอดอกคำใต้ และในปีนั้นเองครูได้เข้าพิธีมงคลสมรสกับคู่ชีวิต คือ ครูสังวร อินต๊ะสาร ซึ่งสอนอยู่ที่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดประถมศึกษา อำเภอดอกคำใต้ ความสัมพันธ์เป็นลักษณะเป็นเพื่อนกันมาก่อนจึงทำให้เข้าใจกันง่ายยิ่งขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประกอบอาชีพรับราชการครูเหมือนกัน จึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การทำงานของเธอสอดคล้อง และได้รับการสนับสนุนจากสามีอย่างดียิ่ง เพราะสามีของ ครูมุกดา อินต๊ะสาร ก็ทำกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นพื้นอยู่ก่อนแล้ว คือ งานด้านการบริหารร่วมกับสภาตำบลโดยทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ทำหน้าที่เป็นครู คปต. ซึ่ง ครูมุกดา อินต๊ะสาร เล่าว่า

“สามีเป็นคนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม”

ข้อสำคัญทั้ง ครูมุกดา อินต๊ะสาร และสามี มีใจรักที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมเหมือน ๆ กัน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมส่วนที่ขาดและเกินของทั้ง 2 คนได้อย่างลงตัว ดังที่ครูมุกดา อินต๊ะสาร ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ครูและสามีใช้ชีวิตด้วยกันด้วยความเข้าใจ เราสองคนช่วยกันเสริมส่วนที่ขาดและเกิน ครูไม่ค่อยละเอียด ไม่สนใจเรื่องของหลักฐานหรือการเก็บผลงาน แต่สามีจะเป็นคนช่วยเก็บหลักฐาน เก็บผลงานที่มีคนมาสัมภาษณ์ รางวัลต่าง ๆ ไว้เป็นระบบระเบียบ เวลาครูไม่อยู่บ้าน สามี ก็จะช่วยดูแลครอบครัว ดูแลลูก และดูแลเด็กนักเรียนแทนครูได้”

กล่าวได้ว่า ครูมุกดา อินต๊ะสาร ได้คู่ชีวิตที่มีความเข้าอกเข้าใจ และช่วยส่งเสริมงานของเธอได้อย่างเหมาะสม โดยคอยเป็นผู้ให้กำลังใจเมื่อครูมุกดา อินต๊ะสาร พบปัญหา และเป็นเพื่อนเมื่อต้องเดินทางไปในที่ที่ไม่คุ้นเคย เช่น เดินทางไปอเมริกาเพื่อรับรางวัล การได้สามีที่ดีเช่นนี้ จึงนับว่ามีส่วนในการส่งเสริมงานด้านพัฒนาการศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้อย่างลงตัวจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันสามีของครูมุกดา อินต๊ะสาร รับราชการอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตำบลบ้านป็น อำเภอดอกคำใต้ และมีทายาทด้วยกันเป็นชาย 1 คน

5. ผลงานทางด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

5.1 ผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

ครูมุกดา อินตะสาร ได้เริ่มดำเนินการงานพัฒนาทางการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นชีวิต การรับราชการเป็นครูในปี 2525 ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มทำหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอนคือ เป็นครูฝ่ายแนะแนว ซึ่งตำแหน่งครูแนะแนวนี้เองที่ทำให้ ครูมุกดา อินตะสาร ได้มีโอกาสเห็นชีวิตของเด็กนักเรียนอย่างละเอียดลึกซึ้ง หลังเลิกเรียนส่วนมากเธอจะออกเยี่ยมบ้านเด็กและพูดคุยกับผู้ปกครอง จึงทำให้ทราบถึงปัญหาของครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เธอยังได้มีโอกาสได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กนักเรียนและชุมชนต่อมาและเธอได้มีโอกาสเป็นผู้ช่วยเหลืองานของโครงการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเชียงคำ โครงการนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาผู้นำ โดยมีมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทยเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ ในปี ค.ศ.1983 มีการเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชียงคำ 83 ตามข้อเสนอแนะของครูมุกดา อินตะสาร และเธอยังได้นำแนวคิดนี้มาขยาย โดยจัดทำโครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน

นอกจากนี้ครูมุกดา อินตะสาร ยังได้เป็นอาสาสมัครเป็นครูผู้ดูแลติดตามเด็กนักเรียนของทุนมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้รู้จักครูผู้ทำงานพัฒนาหลายคน ซึ่งการทำงานครั้งนี้ทำให้ครูมุกดา อินตะสาร ยิ่งมั่นใจว่าตนเองตัดสินใจไม่ผิดที่ได้มาประกอบวิชาชีพครู ในปี พ.ศ.2526-2529 เธอได้ตั้งโครงการเพาะเห็ด โดยผู้ดำเนินการเป็นกลุ่มนักเรียนทุน รวมทั้งได้มีการประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดทำโครงการสมุนไพร โดยเธอเล่าว่า

“งานที่ทำกับเด็ก โดยเฉพาะงานพัฒนาโรงเรียนความคิดผืนไม่ไขเรื่องง่าย แต่ไขที่เราจะทำได้ ถ้าเรามีความจริงใจให้กับเด็ก เชื่อได้ว่างานนั้นจะประสบผล ครูเชื่อในเรื่องใจที่ให้กับเด็ก”

ที่โรงเรียนที่ครูมุกดา อินตะสาร ทำงานเธอยังได้ทำหน้าที่ประสานชุมชนของโรงเรียนเป็นวิทยากรอบรมชาวบ้านให้กับหน่วยงานสาธารณสุขในเรื่องของอนามัยแม่และเด็กเป็นวิทยากรอบรมชาวบ้าน ตลอดจนงานพิธีกรต่าง ๆ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2529 ครูมุกดา อินตะสาร ได้ย้ายมาทำการสอนที่โรงเรียนในจังหวัดพะเยาอันเป็นบ้านเกิด และได้มีส่วนช่วยชาวบ้านในการขยายการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมา และขยายแนวคิดในรูปของการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์จนถึงปัจจุบัน เมื่อทำงานร่วมกับชุมชนได้ระยะหนึ่ง ครูมุกดา อินตะสาร มองเห็นว่าสิ่งหนึ่งที่ต้อง

พัฒนา คือ บทบาทสตรี เพื่อให้สตรีในชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกทางหนึ่งด้วยโดยได้รับโครงการตัดเย็บเสื้อผ้า มีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ เด็กนักเรียนและกลุ่มของเยาวชนสตรี ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิฟื้นฟูชนบทและผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ครุมุกดา อินตะสาร สอนอยู่

จากการทำงานด้วยการช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ยากจนมาเป็นระยะเวลาหนึ่งครุมุกดา อินตะสาร พบว่าการจะช่วยเหลือเด็ก ๆ เหล่านี้ให้มีชีวิตที่ดีขึ้น มีการศึกษาที่ดี มีโอกาสที่ดีในสังคม ด้วยการช่วยเหลือเด็ก ๆ อย่างเดียวคงไม่พอ เนื่องด้วยเด็ก ๆ เหล่านี้มีพ่อแม่หากคุณภาพชีวิตของพ่อแม่ ไม่มีคุณภาพดีพอก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเด็กอย่างเชื่อมโยงกัน ครุมุกดา อินตะสาร จึงได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ที่จะมีส่วนส่งเสริมให้ครอบครัวของเด็ก ๆ นักเรียนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โครงการต่าง ๆ จึงบังเกิดขึ้น อาทิเช่น โครงการธนาคารหมู่บ้าน ศูนย์รวมน้ำใจจากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นโครงการที่ทำให้มีทุนหมุนเวียนในชุมชน ส่งผลทำให้ครอบครัวและชุมชนพึ่งตัวเองได้ ซึ่งมีการขยายเครือข่ายไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดเป็น “ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน” และโครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นโครงการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง ทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพดูแลโดยอาสาสมัครและนอกเหนือจากโครงการเหล่านี้แล้ว ครุมุกดา อินตะสาร ก็ยังมีดำริที่จะดำเนินการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการซึ่ง ครุมุกดา อินตะสาร กล่าวไว้ว่า

“การทำให้ครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งนั้นสำคัญที่สุด โดยเราต้องเชื่อมั่นในตัวเขาเหล่านี้ครูเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ ที่คอยเชื่อมประสาน แม้วางหน้าถ้าครูไม่อยู่กับพวกเขาเหล่านั้นก็สามารถพึ่งตนเองได้”

กล่าวได้ว่าชีวิตการทำงานของครุมุกดา อินตะสาร ไม่มีวันหยุด แต่เธอก็ทำงานด้วยความสุข ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู ชีวิตของครุมุกดา อินตะสาร จึงเป็นชีวิตของผู้สร้างคนอย่างแท้จริง (กองบรรณาธิการ, 2543. หน้า 6-11)

กิจกรรมงานต่าง ๆ ที่ครุมุกดา อินตะสาร ได้คิดริเริ่มทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ จัดทุนการศึกษาให้นักเรียน ตั้งชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน ตั้งกลุ่มเพื่อนครูพัฒนาซึ่งมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อทำงานด้านการพัฒนาทั้งงานด้านการศึกษาและงานพัฒนาชุมชน
2. กิจกรรมนอกโรงเรียน ได้แก่ การตั้งกลุ่มออมข้าว กลุ่มตัดเย็บ กลุ่มกระดาศสา กลุ่มหน่อไม้อัดπίบ โครงการธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ของแม่บ้าน โครงการศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน โครงการบ้านพักพัฒนาคุณภาพชีวิต

5.2 เกียรติประวัติดีเด่น

พ.ศ.2531 รางวัลครูดีเด่นสายผู้สอน ระดับมัธยมศึกษา จากกรมสามัญศึกษา

พ.ศ.2533 รางวัลครูดีเด่นมูลนิธิประสานสุขภาพ

พ.ศ.2536 รางวัลผู้นำชุมชนด้านเอดส์ดีเด่น จากสำนักนายกรัฐมนตรี

พ.ศ.2537 รางวัล HERO FOR TODAY จากหนังสือ Reader's Digest

พ.ศ.2537 รางวัลคนดีศรีสังคม

พ.ศ.2538 รางวัลศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยพายัพ

พ.ศ.2538 รางวัลผู้ประสานงานชุมชนดีเด่น โรงเรียนถ้ำปินวิทยาคม

พ.ศ.2542 รางวัลต่อสู้กับความยากจน (The Race Against Poverty Award)

ประจำปี พ.ศ.2542 จากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

6. สรุป

สรุปได้ว่าประเด็นที่สำคัญของประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของครูมุกดา อินตะสาร สามารถสรุปได้ตามลำดับดังนี้ คือ

1. ครูมุกดา อินตะสาร เติบโตมาในครอบครัวที่ฐานะค่อนข้างดี เป็นบุตรคนโตของครอบครัวได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาเป็นอย่างดีและมีบิดามารดาเป็นคนดี ใจบุญ ชอบช่วยเหลือคน ซึ่งครูมุกดา อินตะสาร ก็ได้นำมาเป็นแบบอย่าง
2. ครูมุกดา อินตะสาร ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา โรงเรียนใกล้บ้าน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ซึ่งสถานที่แห่งนี้ เธอได้รับการดูแลเหยียดหยามมากเมื่อทุกคนทราบ أنهاมาจากอำเภอที่มีชื่อเสียงด้านผู้หญิงในหมู่บ้านนิยมไปขายบริการ
3. ครูมุกดา อินตะสาร จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และจบปริญญาโทด้านการพัฒนาสังคมและในขณะที่เรียนในระดับอุดมศึกษาก็ได้ทำกิจกรรมนักศึกษาควบคู่ไปด้วย
4. ครูมุกดา อินตะสาร สอบเข้ารับราชการครู ที่อำเภอแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคเหนือ และย้ายกลับมาเป็นครูที่บ้านเกิดในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน
5. ในช่วงเริ่มต้นของการรับราชการครู ครูมุกดา อินตะสาร ได้มีโอกาสเข้าร่วมทำงานด้านการพัฒนาออกเหนือจากการสอนนักเรียน และชีวิตก็เริ่มต้นการเป็นนักพัฒนาการศึกษาตั้งแต่บัดนั้นจนประสบความสำเร็จได้รับรางวัลมากมาย

กรณีศึกษาคนที่ 2

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ของครูเตือนใจ ดีเทศน์

1. ชีวิตในวัยเด็ก

ครูเตือนใจ ดีเทศน์ เกิดในเดือนเมษายน 2495 ในครอบครัวที่อบอุ่นเป็นบุตรคนเดียวของครอบครัว โดยได้รับการเลี้ยงดูและทะนุถนอมเป็นอย่างดีจาก แม่ ตายาย ป้าและน้า โดยคุณตา คุณยาย อาศัยอยู่ในสวนตลาดพลู ใกล้ปากคลองด่าน ตรงข้ามวัดปากน้ำภาษีเจริญ คุณแม่ของเธอเป็นลูกคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 9 คน และได้แต่งงานกับพ่อซึ่งเป็นนายพลและมีเชื้อสาย ตอนเด็ก ๆ เธอแทบจะไม่ได้ได้รับความอบอุ่นจากพ่อเลย แต่ก็ได้รับการทดแทนจากกำรดูแลเป็นอย่างดีจากแม่ ตายาย ป้าและน้า ดังที่เธอได้เล่าไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งของเธอว่า

“ชีวิตในตอนเด็ก ๆ ของพี่ที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม เพราะตา ยาย ป้า และน้าทุกคนคิดว่าพี่เป็นลูกเจ้าใหญ่ นายโต มีเชื้อสายดีเป็นเกียรติแก่ครอบครัว ตอนที่พี่เกิดนั้น คุณพ่อได้ยศเป็นพลโท แล้วคุณพ่อได้ส่งเสียครอบครัวของแม่ตามสมควร จนท่านหมดอำนาจวาสนาทางการเมือง พี่จำได้ว่าป้ากับแม่พาพี่ไปดูคุณพ่อที่ไทยทีวีช่อง 4 ที่บางขุนพรหมเป็นครั้งคราว แต่พี่รู้สึกว่าการกลัวท่านมากกว่าที่จะดีใจ ชีวิตของพี่ตั้งแต่เกิดจนเรียนจบมหาวิทยาลัย จึงอยู่ในความอุปการะดูแลของแม่ ตายาย ป้าและน้า พี่ไม่เคยรู้จักความอบอุ่นจากพ่อเลยก็ว่าได้” (2543. หน้า 31)

สภาพแวดล้อมที่เรียบง่ายและเป็นธรรมชาติในสวนมีส่วนหล่อหลอมให้ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย กินง่ายอยู่ง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเธอในเวลาต่อมา ดังที่เธอเล่าไว้ในหนังสือว่า

“นาน ๆ ครั้งพี่จะตามยายไปขายขนมในสวน ยายให้พี่นั่งหัวเรือ ช่วยพายเรือ พี่ชอบชีวิตที่เรียบง่ายของชาวสวน สมัยนั้นยังไม่มีเรือหางยาว ในคลองยังมีกุ่มปลา ชุกชุม พี่เองได้หัดว่ายน้ำแบบโบราณ โดยให้ลูกมะพร้าวแห้ง 2 ใบผูกกับตัวเพื่อช่วยพยุงตัว เวลาไปแวะขายตามบ้านสวน เขาก็เอาผลไม้ที่มี คือ มะพร้าว ชมพู่ มะม่วง ฝรั่ง ลิ้นจี่ ฯลฯ มาแลกกับขนมหรือให้ยายเปล่า ๆ ครั้งหนึ่งในช่วงที่เขากวนกาดะแมงกัน ชาวสวนยังตักกาดะแมงให้พี่กินด้วย ป้ากับยายก็เคยกวนกระยาสารท

ข้าวเหนียวแก้วและข้าวเหนียวแดงทุกสารทไทย และตรุษไทย เพื่อเอาไว้ทำบุญ และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ทั้งคนจีนและคนไทย" (2543. หน้า 33)

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครูเตือนใจ ดีเทศน์ เติบโตท่ามกลางความรัก ความอบอุ่น จากผู้เป็นมารดา ตา ยาย ป้าและน้าอย่างเต็มเปี่ยม แม้จะขาดแคลนความรักจาก ผู้เป็นบิดาก็มิได้ทำให้เธอรู้สึกมีปมด้อยหรือมีปัญหาแต่อย่างใด รวมกับความเอื้ออาทรของชุมชน แวดล้อมที่ชาวบ้านมีให้แก่กัน มีส่วนผลักดันให้เธอเรียนรู้ที่จะมอบความรักให้กับคนรอบข้าง โดยเฉพาะกับผู้ด้อยโอกาสมาจนถึงปัจจุบัน

2. การศึกษา

ครูเตือนใจ ดีเทศน์ เริ่มเรียนหนังสือชั้นอนุบาลได้เพียงปีเดียวตอนที่อายุได้ 5 ขวบ ต่อมาก็ย้ายเข้าเรียนที่โรงเรียนราษฎรไถ่กลับบ้าน ในชั้น ป. 1 – ป. 4 ชั้น ป. 5 - ป. 7 เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดไถ่กลับบ้าน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 ก็เรียนโรงเรียนวัดไถ่กลับบ้านเช่นกัน โรงเรียน อยู่ไถ่กลับบ้านแค่เดินเท้า 5 นาที ก็ถึง ซึ่งเธอเล่าถึงตัวเองในช่วงระหว่างเรียนว่าเธอค่อนข้างเก็บตัว เรียบร้อยและขยันเรียน

แต่ในขณะที่เรียนในระดับชั้นมัศึกษาก็มีโอกาสได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และร่วมกับเพื่อนโรงเรียนอื่น ๆ มีการจัดนิทรรศการและร่วมตอบปัญหาซึ่งกิจกรรมนอกห้องเรียน เหล่านี้ส่งผลต่อความคิดความอ่านของครูเตือนใจ ดีเทศน์ เป็นอย่างมากที่ทำให้เธอเริ่มมีความสนใจสังคม สนใจเรื่องของประเทศชาติและของโลกมิได้สนใจแต่เฉพาะตำราเรียนเท่านั้น และเมื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย เธอได้ตัดสินใจเลือกสอบคณะรัฐศาสตร์ เป็นอันดับแรก ซึ่งเธอได้ให้เหตุผลไว้ในหนังสือของเธอว่า

“เพราะคิดว่าเรื่องการเมืองและการต่างประเทศเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศของเรา พี่ตั้งใจมั่นว่าต้องสอบให้ได้ พี่จึงจำเป็นต้องไปกวัดวิชา และดูหนังสืออย่างหนัก เพื่อจะได้มั่นใจยิ่งขึ้น แล้วพี่ก็สอบเข้าได้อย่างที่คิด” (2543. หน้า 35)

ในช่วงปีแรกของมหาวิทยาลัย จากเด็กสาวสวนที่มาจากสภาพแวดล้อมชนบท ที่เรียบง่ายทำให้เธอรู้สึกสับสนกับสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งทำให้เธอต้องปรับตัวอย่างมาก เพราะคณะที่เธอได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อ มีลูกหลานคนใหญ่คนโตนามสกุลดัง ๆ หลายคนมาเรียน ในขณะที่เธอเองเป็นเพียงเชื้อเจ้าปลายแถว มาจากครอบครัวยากจน จบจากโรงเรียนวัดฝั่งธนฯ เพื่อนฝูงที่

สนิทก็ชอบเข้าคณะเดียวกันไม่ได้ จึงทำให้เธอต้องหันหน้าเข้าหาหนังสือและกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นี้เองที่มีอิทธิพลต่อความคิดในการทำงานด้านการพัฒนาการศึกษาต่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในกาลต่อมา

และแม้ขณะที่เธอกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ครูเตือนใจ ดีเทศน์ จะทำกิจกรรมควบคู่ไปกับการศึกษา เธอก็ยังสามารถเรียนจบได้รับเหรียญทองแดงของการศึกษาในชั้นปีที่ 2 และเคยตั้งใจว่าจะเรียนเพื่อให้ได้เหรียญทองในปีสุดท้าย แต่แล้วเธอก็เปลี่ยนความคิด เมื่อได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของหมู่บ้านชาวเขา แต่ก็สามารถจบการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง (สังคมวิทยา – มานุษยวิทยา) และได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูง บัณฑิตอาสาสมัคร รุ่นที่ 6 – 7 – 8 ของมหาวิทยาลัยด้วย

3. เริ่มต้นทำงาน

เมื่อเรียนจบมหาวิทยาลัย ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ตั้งใจว่าจะไปทำงานกับชาวเขา แต่ก็หวั่นไหวต่ออิทธิพลของสังคมจึงไปสอบเรียนต่อในระดับปริญญาโทและสอบได้ แต่ก็ขอหยุดพักไว้ 1 ปี เนื่องจากเธอได้รับคัดเลือกให้เป็นบัณฑิตอาสา รุ่นที่ 6 ซึ่งทำให้เธอได้มีโอกาสกลับไปทำงานที่ที่เคยไปทำงานค่ายอาสาฯ ในสมัยที่ศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยสมความตั้งใจอีกครั้งหนึ่ง โดยทำการสอนหนังสือเด็กและผู้ใหญ่ และขณะเดียวกันเธอก็ได้พยายามศึกษาแนวคิดทางการศึกษาตามหนังสือหลายเล่ม เช่น โรงเรียนตายแล้ว ชัมเมอร์ฮิลล์ หนังสือของโกมล ศิมทอง แนวคิดทางการศึกษาของพระราชวรมนี รวมทั้งหนังสือธรรมะของท่านพุทธทาส ท่านเขมานันทะ และท่านปัญญานันทะภิกขุ ซึ่งหนังสือเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อความคิดทางด้านการศึกษาของเธอเป็นอย่างมาก การสอนของเธอจะเน้นที่เด็กดั่งที่เธอเคยเขียนบันทึกไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งที่โด่งดังมากของเธอว่า

“วิธีสอนที่ให้ความสำคัญแก่เด็กมาก คอยดูความสนใจและปฏิกิริยาของเด็กอยู่ประจำ ไม่ยัดเยียดเนื้อหาความรู้ให้เด็ก และไม่ฝืนความรู้สึกของเด็ก การวางแผนการสอนของพี่ปรับได้ยืดหยุ่นเสมอ” (2543. หน้า 46)

นอกจากการทำงานด้านการสอนหนังสือเธอยังได้วางจุดประสงค์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงกลางคืน โดยการเสริมความคิดให้เข้าด้วยกันรับผิดชอบชุมชน และรวมพลังกันสร้างสรรค์สังคมที่ดีงาม ผลของการทำงานในช่วงปีแรกนักศึกษาผู้ใหญ่อ่านออกเขียนได้ พอสมควร เด็ก ๆ รักโรงเรียน ทั้งนี้ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ได้ใช้ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยเน้น “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” ซึ่งเธอก็ตั้ง

ปณิธานว่าจะทำงานต่อเนื่อง โดยในปีแรกเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ชุมชนและศึกษา ข้อมูลของชุมชนในปีที่ 2 ซึ่งก็มุ่งงานด้านการศึกษาเป็นหลักเช่นเดิม แต่มีโครงการพัฒนาชุมชน ด้วย คือ โครงการชุดบ่อเลี้ยงปลา โครงการทำร้านค้าสหกรณ์หมู่บ้านและโครงการปลูกผัก ฤดูหนาว และได้ทำงานต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 ซึ่งก็เป็นการทำงานที่ขยายขอบเขตจากการศึกษาไปสู่ ระดับที่กว้างขึ้น การทำงานในระยาะนี้แม้จะมีอุปสรรคขัดขวางมากมาย แต่เธอก็สามารถฝ่าฟันมา ได้อย่างเข้มแข็ง และผลงานด้านพัฒนาของเธอและทุกคนที่มีส่วนร่วมเรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน โดยเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อการพึ่งตนเองได้ถูกนำเสนอในที่ประชุมระดับผู้บริหารแห่ง หนึ่ง จนทำให้หมู่บ้านที่ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ทำงานอยู่เป็นที่รู้จักของสังคมตั้งแต่บัดนั้น โดย เฉพาะการทำงานของเธอก็เพื่อนร่วมงาน จนเป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมตั้งแต่ นั้นเป็นต้นมา ซึ่งเป็นแนวทางการทำงานที่เธอเน้นการพัฒนา โดยชาวบ้านเป็นผู้คิดริเริ่มและร่วม รับผิดชอบและได้รับการขยายไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ในเวลาต่อมา จนกระทั่งได้มีโอกาสก่อตั้งมูลนิธิ พัฒนาชุมชนในเขตภูเขา (พชภ) ในปี พ.ศ. 2529 โดยการทำงานที่เน้นความร่วมมือกับทุกฝ่าย ทุกส่วน และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้นำทางปัญญาของสังคม เริ่มทำงานด้านการ ศึกษาโดยใช้แนวหลักสูตรศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชน (ศศช.) ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรภาคประถมศึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมีชื่อแห่งหนึ่ง ช่วยให้เด็กและเยาวชน มีความรู้พื้นฐานที่จะไปศึกษาต่อในระดับที่ก้าวหน้าขึ้นจากยุคแรกจนถึงยุคปัจจุบัน พชช. จึงเป็น การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมเพื่อสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งงานพัฒนาเหล่านี้ทำให้ ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ได้มีโอกาสได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมายทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ

4. เริ่มต้นสร้างครอบครัว

ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ได้มีโอกาสพบกับคู่ชีวิต คือ คุณธนชัย ดีเทศน์ เมื่อเข้าร่วมโครงการ บัณฑิตอาสา เพราะคู่ชีวิตของเธอก็เป็นหนึ่งในสมาชิกของบัณฑิตอาสาเธอเข้าร่วม ซึ่งมีทั้งสิ้น 39 คน หลังจากนั้นเธอก็ได้มีโอกาสร่วมงานกับคู่ชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอแม้จะทำงานคนละที่ จนกระทั่งคู่ชีวิตของเธอไปสอบทำงานที่กรมประชาสัมพันธ์แล้วได้มีโอกาสลงมาที่อำเภอที่เธอ ทำงานอยู่ ซึ่งทั้งครูเตือนใจ ดีเทศน์ และคู่ชีวิตได้มีโอกาสช่วยทำงานร่วมกันมาตลอด ดังที่เธอ เคยบันทึกไว้ในหนังสือว่า

“ไม่ต้องสงสัยว่าพี่จะดีใจสักแค่ไหน เมื่อรู้ว่าคนที่พี่รักได้มาอยู่ใกล้ ๆ เพื่อจะได้ ทำงานร่วมกันตามที่คิดฝันไว้ด้วยกันมานานนับปี” (2543. หน้า 67)

ในระหว่างการทำงานทุกครั้งที่ได้มีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมชาวเขา ครูเดือนใจ ดีเทศน์ และคูชีวิตได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังในชีวิตและประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งเธอรู้สึกประทับใจว่าคูชีวิตของเธอเป็นเพื่อนที่ดีและจริงใจ พูดจาตรงไปตรงมาไม่คิดจะแสวงหาประโยชน์หรือความก้าวหน้าใส่ตน ไม่ค่อยแค้นสังคม ทั้งยังมีความสามารถรอบตัวหลายอย่างทำอะไรคล่องแคล่วว่องไว กินง่ายอยู่ง่าย และคอยเตือนเธอเสมอ เรื่องของการมองคนในแง่ดีเกินไป และการเชื่อคนง่าย เธอรู้สึกสนิทสนมกับคูชีวิตมากขึ้นและคิดว่าคูชีวิตเป็นผู้ที่มาเติมส่วนที่ขาดไปของชีวิตเธอให้สมบูรณ์ขึ้นหลังจากนั้นครูเดือนใจ ดีเทศน์ จึงตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันและมีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน เป็นหญิง 1 คน และชาย 1 คน

5. ผลงานทางด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

5.1 ผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

ครูเดือนใจ ดีเทศน์ เริ่มต้นทำงานเพื่อส่วนรวมมาตั้งแต่อยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยโดยเธอตั้งปณิธานไว้ว่าจะทำงานเพื่อส่งเสริมการศึกษาของชาวเขา และเพื่อแก้ไขสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยเริ่มต้นทำงานเป็นบัณฑิตอาสาสมัครที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งใน จังหวัดเชียงราย เป็นเวลา 3 ปี แล้วจึงมารับผิดชอบโครงการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช) ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นเวลาประมาณ 4 ปี ในปี พ.ศ. 2528 ได้ร่วมก่อตั้งมูลนิธิงานพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา ที่เธอเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงมาตั้งแต่ต้นเป็นงานที่ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนชาวเขาในการอนุรักษ์ป่า

ต้นน้ำลำธารร่วมมือป้องกันและควบคุมไฟป่า การจัดพื้นที่ทำกินในระบบเกษตรยั่งยืน ความมุ่งมั่นตั้งใจจริงและความเสียสละในการทำงานเพื่อส่วนรวมในพื้นที่ที่ห่างไกลทั้ง ๆ ที่มีโอกาสที่จะเลือกทางเดินอื่น ๆ ได้ ผลงานของเธอจึงได้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

กิจกรรมหลัก ๆ ของมูลนิธิที่เธอดูแลและรับผิดชอบอยู่ ได้แก่

- การวางแผนการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน
- ทำการเกษตรอนุรักษ์ดินและน้ำ
- โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ 3,500 ไร่
- โครงการปลูกป่าพระราชทานชัยพัฒนา แม่ฟ้าหลวง 2,000 ไร่
- สร้างโอกาสให้ชุมชนชาวเขาในการศึกษาและอนุรักษ์ในเขตป่า ดิน น้ำ ลำธาร
- ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและสตรี
- เสนอแนะให้รัฐบาลรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของชาวเขาและผู้ด้อยโอกาส

5.2 เกียรติประวัติดีเด่น

ในประเทศ

- พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุรตถาภรณ์ มงกุฎไทย
- พ.ศ. 2531 – 2536 ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานกรรมการศูนย์ประสานงาน
องค์กรเอกชนพัฒนาชาวไทยภูเขา (ศอช)
- พ.ศ. 2534 ได้รับรางวัล “คนดีศรีสังคม”
- พ.ศ. 2535 ได้รับรางวัล “นิสิตเก่าดีเด่น” คณะรัฐศาสตร์
- พ.ศ. 2539 ได้รับรางวัล “บุคคลดีเด่นแห่งชาติ” สาขาพัฒนาสังคม
จากสำนักงานเอกลักษณ์แห่งชาติ

ระหว่างประเทศ

- พ.ศ. 2533 ได้รับรางวัล As hoka Fellow สาขาสังแวดล้อมจาก
สำนักงาน As hoka กรุงวอชิงตันดีซี สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. 2535 ได้รับรางวัล Global 500 จากโครงการสิ่งแวดล้อม
แห่งสหประชาชาติ (UNEP) ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร
ประเทศบราซิล
- พ.ศ. 2537 ได้รับรางวัลสิ่งแวดล้อมโกลด์แมน (Goldman
Environment Prize) ที่เมืองซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. 2540 – 2541 ได้รับการเผยแพร่ผลการอนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ ร่วมกับชุมชน
ชาวเขาในรายการ A New World ทางช่อง Discovery
และได้รับเลือกเป็น 1 ใน 25 ของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ดีเด่นของโลก โดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ

6. สรุป

สรุปได้ว่าประเด็นสำคัญของประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของครูเตือนใจ ดีเทศน์ สามารถสรุปได้ตามลำดับดังนี้ คือ

1. ครูเตือนใจ ดีเทศน์ เกิดเดือนเมษายน พ.ศ.2495 ในครอบครัวที่มีมารดา ตายาย ป้า และน้า ให้การเลี้ยงดูด้วยความรักและความอบอุ่น รวมทั้งได้รับการบ่มเพาะแนวคิดของพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์
2. ครูเตือนใจ ดีเทศน์ ได้รับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนวัดใกล้บ้าน ในขณะที่เรียนก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. ครูเตือนใจ ดีเทศน์ เข้าศึกษาต่อคณะรัฐศาสตร์และในขณะที่เรียนก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาควบคู่ไปด้วย

4. จากการที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาส่งผลต่อแนวความคิดของเธอในการทำงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเธอในกาลต่อมา และเธอก็ได้ดำเนินงานด้านการพัฒนาการศึกษาจนประสบความสำเร็จ และได้รับการยอมรับจากสังคมทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ

กรณีศึกษาคนที่ 3

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส
ของดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง

1. ชีวิตในวัยเด็ก

ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง เป็นบุตรคนที่ 7 ของครอบครัว จากจำนวนพี่น้อง 11 คน พี่น้องจะอยู่ 2 จังหวัด คือ ภูเก็ต และพังงา บิดาแต่งงาน 2 ครั้ง เธอเป็นบุตรของภรรยาคนที่ 2 ของบิดา คือ เมื่อภรรยาคนที่หนึ่งเสียชีวิต บิดาเธอก็ได้มาแต่งงานกับมารดาของเธอ เธอเล่าให้ฟัง

“ตอนเล็ก ๆ เราก็ไม่รู้หรอกว่าเราไม่ใช่แม่เดียวกัน แต่ก็ไม่มีปัญหา พี่ชายก็ให้ความเมตตา พี่ไม่เคยมีความรู้สึกที่พวกเราเป็นคนละแม่กัน ก็ให้ความรักและความเคารพ เขาดูแลเรามาตั้งแต่เด็ก”

และ “ไม่รู้เลยว่าพี่อีก 4 คน เป็นคนละพ่อคนละแม่กัน ไม่เคยรู้เลยว่าคุณแม่จะเป็นคนดีมาก”

ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง เติบโตมาในจังหวัดทางภาคใต้ บิดามารดามีอาชีพทำสวนยางพารา บิดาเป็นคนที่สนใจใฝ่รู้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ฐานะทางบ้านค่อนข้างดีมีที่ทางมาก สมัยเด็กเธอจึงไม่ลำบาก ได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาอย่างเต็มที่ พี่น้องก็รักใคร่กลมเกลียวกัน แม้จะเป็นคนละแม่ก็ตาม จึงทำให้เธอได้รับโอกาสดี ๆ มาตั้งแต่เด็ก โดย ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง ได้เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กให้ฟังว่า

“พ่อแม่ส่งเสริมลูกด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อเป็นคนที่ยึดมั่นมาก มองการณ์ไกล คุณพ่อให้เราได้ทุกอย่าง ไม่ต้องว่ามาก แต่ก็เลี้ยงลูกให้ประหยัด สอนให้ใช้เงินให้ได้ประโยชน์ที่สุด”

เธอล้ำให้ฟังถึงบรรยากาศของชีวิตในวัยเด็กของเธอว่า ค่อนข้างสบายและอบอุ่นเป็นอย่างมาก

“ตอนเราเป็นเด็ก ๆ นะคะ ที่หน้าบ้านเนี่ยจะใหญ่มาก แล้วบ้านเนี่ยก็จะเป็นบ้านที่ยึดมั่น อย่างเช่นสมัยก่อนเนี่ยจะไม่มีบ้านใดในสมัยรุ่น 50 เกือบ 60 ปีที่แล้ว จะมีตู้เย็น แต่ที่บ้านจะมี จะไม่ลำบากเรื่องฐานะ จะไม่มีความกดดันเรื่องความเป็นอยู่ แต่จะถูกสอนว่าให้หาเงิน ถึงแม้มีเงินก็จริง แต่พ่อก็ไม่เคยให้เงินฟรี ๆ ถ้าสมมติว่าไปเรียนหนังสือจะไปกับจะให้ขายของ จะบอกว่าให้ทำงานให้ไปขายได้เงินเท่าไรก็เอาไปเลย เอาไปเรียนหนังสือ เพราะว่าที่บ้านอยู่ในตัวจังหวัด เราจะเจอคนต่างประเทศตั้งแต่เล็กเลย ที่บ้านจะเป็นบ้านใหญ่ มีร้านอาหารด้วย จะมีโกล่าขายตั้งแต่ 50-60 ปีที่แล้วมาจากปีนัง มีโอกาสที่ดีตั้งแต่เด็ก”

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชีวิตวัยเด็กของ ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง มีความสุขและอบอุ่น โชคดีและได้รับโอกาสดี ๆ เหนือกว่าเด็ก ๆ ในวัยเดียวกัน และในสภาพแวดล้อมที่เธออาศัยอยู่ และเธอก็ได้ใช้โอกาสดี ๆ สิ่งดี ๆ ที่เธอได้รับมาให้เกิดโอกาสกับเด็ก ๆ พิจารณาดูโอกาสด้วยการทุ่มเททั้งชีวิต ให้ความรัก ความเอาใจใส่กับเด็ก ๆ เหล่านี้ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีและถูกต้องตามหลักการที่ควรจะเป็น จนได้รับการยอมรับให้เป็นนักพัฒนาการศึกษาคนหนึ่งของสังคมไทย

2. การศึกษา

ชีวิตการศึกษาของ ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง เริ่มต้นเรียนหนังสือในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ที่โรงเรียนใกล้บ้าน จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ไปเรียนต่อที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1-4 ซึ่งเทียบกับปัจจุบันก็คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วจึงมาศึกษาต่อที่วิทยาลัยครูแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ในระดับ ปกศ.สูง ในช่วงปี พ.ศ.2502-2506 จากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยชั้นนำของเมืองไทย โดยเรียนวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ต่อด้วยการศึกษาทางด้านจิตวิทยา แต่เพื่อน ๆ ชวนไปสอบชิงทุน ก.พ.ก็เลยลองไปสอบดู และสอบได้เป็นวิชาเอกเรื่องการศึกษาเด็กพิเศษ ซึ่ง ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง ได้เล่าให้ฟังว่า

“ตอนนั้นประมาณปี 2513 เรียนจบปริญญาตรีที่ครุศาสตร์ แล้วกำลังเรียนต่อทางจิตวิทยา พอดีเพื่อน ๆ ชวนให้ไปสอบชิงทุน ก.พ.กัน เคื่อบอกว่าเป็นวิชาที่เด็กครุศาสตร์มีคุณสมบัติจะไปสอบได้ ก็ไม่ทราบว่าจะวิชาอะไร เห็นว่าเป็นการศึกษา ก็ลองไปสอบดู เผอิญไม่ใช่การศึกษาเฉย ๆ เป็นเรื่องการศึกษาพิเศษที่คิดว่ามันน่าจะดีนะ ปรากฏว่าสอบได้ เป็นเรื่องการศึกษาพิเศษจริง ๆ คือ เป็นการศึกษาสำหรับคนหูหนวก”

แต่เธอเล่าให้ฟังว่าเธอรู้สึกลังเล เพราะขณะนั้นยังเรียนที่มหาวิทยาลัยในเมืองไทยไม่จบแต่สมัยก่อนทุน ก.พ. ต้องรอนานมาก ในขณะที่เธอได้ศึกษาจนจบได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางจิตวิทยา (ศึกษาเพียง 1 ปี) ยังไม่ทันได้รับพระราชทานปริญญาบัตรก็ต้องไปศึกษาต่อที่อเมริกา ซึ่ง ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง ได้เล่าให้ฟังถึงการศึกษาในต่างประเทศว่า

“เรียนหนักค่ะ เพราะเป็นการศึกษาของคนพิการ คนหูหนวก และเราก็ไม่มีความรู้เกี่ยวกับคนหูหนวกมาเลย ไม่เคยรู้เรื่องการศึกษาพิเศษในเมืองไทยไปเลย เคยเห็นคนตาบอดบ้าง แต่คนหูหนวกนี่ไม่เคยเห็นเลยคะ ไม่รู้ว่าเค้าเรียนเค้าสอนกันยังไง พอไปเรียนที่อเมริกาได้ 1 ปี ซัมเมอร์ก็ขออนุญาตกลับบ้าน เพราะเราเรียนไปแล้ว 1 ปี ได้พื้นฐานทางทฤษฎีการเรียนการสอนพอสมควรแล้ว แต่เวลาใครถามว่าคนหูหนวกในประเทศไทยเป็นยังไง เราไม่มีความรู้เลย รู้สึกว่าตัวเองจำเป็นต้องมาดูสักหน่อย ก็เลยกลับมา แต่พอเรียนไปแล้วก็คิดชอบ”

ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง ได้ทุนก.พ. ศึกษาต่อด้านการศึกษาสำหรับคนหูหนวกที่สหรัฐอเมริกาในระดับปริญญาโท ตามความต้องการของประเทศในขณะนั้น จบการศึกษาแล้วกลับมาทำงานประมาณ 10 ปี หลังจากนั้นจึงได้มีโอกาสกลับไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับคนพิการหูหนวกโดยตรงในระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการ หลังจากจบการศึกษาจึงได้กลับมาทำงานในตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

3. เริ่มต้นทำงาน

ดร.มลิวลีย์ ธรรมแสง เริ่มต้นชีวิตการทำงานของเธอหลังจากจบการศึกษาในระดับปริญญาโท ตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 โดยเริ่มต้นทำงานที่โรงเรียนสอนเด็กพิเศษสำหรับเด็กหูหนวก ที่ซึ่งปัจจุบันเธอทำงานตำแหน่งผู้บริหาร โดยสอนชั้นอนุบาล สอนร่วมกับครูท่านหนึ่งที่เป็นคนหูหนวก ทำหน้าที่สอนรวมกัน 2 คน ครูที่เป็นคนหูหนวกจะรู้ภาษามือและสามารถสื่อสารให้เด็กเข้าใจได้ โดยทำหน้าที่สอนหมดทุกวิชา หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกพูด สอนให้ฝึกหัดพูด นักเรียนบางคนที่หูหนวกไม่รุนแรงก็จะสามารถพูดได้ เธอทำหน้าที่สอนหนังสืออยู่ได้ประมาณ 10 ปี ก็ได้กลับไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก หลังจากนั้นก็ไปเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาพิเศษแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคตะวันออก แล้วจึงได้มีโอกาสกลับมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนจนถึงปัจจุบันตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ซึ่ง ดร.มลิวลีย์ ธรรมแสง ได้เล่าให้ฟังว่า

“20 กว่าปี ทำงานที่นี้สนุกมาก ไม่เคยรู้สึกอึดอัดเลย สนุกมาก ทั้งที่ก่อนหน้านี้ เราไม่เคยรู้เรื่องคนหูหนวกมาก่อนเลย ค่อนข้างกลัวเสียด้วยซ้ำ แต่พอมาเรียนกลับมีความมั่นใจว่าเราได้ทุนรัฐบาลเราก็ควรทำงานให้เต็มที่”

“อยู่ที่นี้มาตั้งแต่เป็นครูน้อยจนเลื่อนมาเป็นหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าหมวด แล้วก็เป็นผู้ช่วย แล้วกลับมาที่โรงเรียนแห่งนี้ จำไม่ค่อยจะได้แล้ว แต่มีความรู้สึกที่ว่าอยู่ที่นี้มาตลอดชีวิต”

ดร.มลิวลีย์ ธรรมแสง ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนให้เด็กหูหนวก เหล่านี้ว่า

“ที่โรงเรียนเราจะให้ความสำคัญกับเด็กหูหนวกเป็นอันดับ 1 เพราะว่ามันเป็นสถานศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับเค้า เค้าไม่มีโอกาสไปข้างนอกนะคะ ดังนั้นบุคลากรเด็กจะมาเป็นอันดับ 1 บุคลากรหูหนวกมาเป็นอันดับ 2 ต่อไปถึงจะเป็นครูปกตินะคะ ในแนวนโยบายของดิฉันเอง เพราะว่าอันนี้เราก็ต้องดูด้วยว่าโอกาสที่ภายนอกเค้าเป็นคนสุดท้ายเสมอ เมื่ออยู่ตรงนี้การที่สร้างให้คนมีความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อต้องการให้เค้าเป็นที่ 1 บ้าง ไปที่ไหนก็ได้ โดยเอามาปรับเป็นนโยบายของโรงเรียน เป็นนโยบายของการบริหารงาน”

หลังจากนั้นก็จบกลับมาทำงานที่เมืองไทยเกือบ 10 ปี จึงกลับไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษาพิเศษ โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัย ซึ่งที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวในโลกที่สอนด้านศิลปศาสตร์สำหรับคนหูหนวก ซึ่งที่นี้เองที่ ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง ได้มีโอกาสเรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าและนำมาปรับให้เข้ากับการสอนแบบไทย ที่ใช้ภาษามือในการสื่อสารระหว่างคนหูหนวกด้วยกัน ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศแรกในแถบเอเชียที่ใช้ภาษามือเช่นนี้ สำหรับการเลือกเรียนวิชานี้ เธอได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“สมัยเรียนอยู่มหาวิทยาลัยจะมีชมรมสังคมนิยมสังคมนิยมกับบริจาดโลหิต เราก็เป็นสมาชิกของชมรม กิจกรรมชมรมสมัยนั้นก็คือไล่ดัดขนหมู่ม ๆ จากต่างคณะขอแรงเขามาบริจาดโลหิต บางครั้งก็ออกไปหาสปอนเซอร์ จัดทำกิจกรรมข้างนอก จึงกลายเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เรารู้จักกลุ่มคนด้วยโอกาส แต่ก็ยังไม่ได้สนใจอะไรมากนัก จนกระทั่งได้ทุน ก.พ.ไปเรียนต่อ จึงเป็นจุดที่เริ่มได้มาสัมผัสกับเด็กด้วยโอกาส สัมผัสกับเด็กพิการจริง ๆ “

ซึ่งเป็นจุดหักเหที่สำคัญของการทำงานในชีวิตของเธอตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

4. เริ่มต้นสร้างครอบครัว

ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง เริ่มต้นชีวิตครอบครัวโดยสมรสกับคู่ชีวิต คือ นายสัตวแพทย์ ประสิทธิ์ ธรรมแสง อันเนื่องมาจากเป็นนักเรียนทุนรัฐบาลรุ่นเดียวกัน พบกันตอนไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา โดยเธอได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องนี้ว่า

“เป็นนักเรียนทุนรัฐบาลรุ่นเดียวกัน เจอกันตอนไปอเมริกาขณะก็นั่งเครื่องบินลำเดียวกัน ที่นั่งติดกัน แต่ว่าไม่ได้สนใจเลย คุณหมอนั่งยิ้มอยู่ห่าง ๆ ออกไป โบกไม้โบกมือกับใคร ส่วนเราก็นั่งร้องไห้ ก็ได้ที่นั่งคนที่สามนะ”

แต่สำหรับคู่ชีวิตของเธอกลับให้ความสนใจเธอโดยบอกเธอว่า รู้สึกประทับใจตั้งแต่แรกพบ ช่วงแรกแยกกันเรียนคนละที่ แต่ในภายหลังก็ได้มีการติดต่อกัน เพราะนักเรียนทุนรัฐบาลโดยส่วนมากจะมีความใกล้ชิดกันตอนหลังคู่ชีวิตของเธอก็ตามมาดูแล ซึ่งเธอเล่าว่าไม่มีใครรู้สึกชอบเท่าไรนักเพราะดูเป็นคนเฉย ๆ แต่เพื่อน ๆ เขียร์กันมากดำเนินการเป็นพ่อสื่อให้ หลังจากที่ ดร.มลิวลย์ ธรรมแสง ได้กลับประเทศไทยเพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับคนหูหนวกในประเทศไทย

พอกลับไปศึกษาต่อคู่ชีวิตก็ขอเธอแต่งงาน โดยขออนุญาตคุณแม่พ่อคุณแม่ เมื่อเธออายุได้ประมาณ 26 ปี หลังแต่งงานก็ย้ายไปเรียนที่มิชิแกนอีก 2 ปี จึงกลับประเทศไทยพร้อมกัน

ปัจจุบันทั้ง ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง และคู่ชีวิตมีบุตรชาย 1 คน ทำงานที่บริษัทสายการบินแห่งหนึ่งในประเทศไทย พร้อมรับบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงดูอีก 1 คน ซึ่งความจริงก็เป็นหลานนั่นเอง โดยเธอได้กล่าวถึงครอบครัวของเธออย่างมีความสุขและภาคภูมิใจว่า

“เป็นครอบครัวเล็ก ๆ กระทบรั้วอยู่ด้วยความเข้าใจกัน เพราะเราทำงานอย่างนี้มาตั้งแต่ต้น”

และข้อสำคัญ ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับครอบครัวว่า

“คนเราต้องมีพื้นฐานทางครอบครัวที่มั่นคง โดยเฉพาะพื้นฐานทางจิตใจ จิตใจเราสำคัญ ทำงานแล้วมีความสุข”

5. ผลงานทางด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

5.1 ผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

5.1.1 เป็นผู้บริหารโรงเรียนสอนเด็กหูหนวกจนกระทั่งปัจจุบัน แม้ว่า ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง ได้ถึงเวลาเกษียณอายุแล้ว แต่ก็ยังได้รับความไว้วางใจในความสามารถ ความเสียสละ การอุทิศตนทุ่มเทเพื่อเด็กหูหนวกเหล่านี้ ให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

5.1.2 เปิดศูนย์ช่วยเหลือคนหูหนวก

5.1.3 เป็นผู้ริเริ่มการใช้ภาษามือสื่อความหมายทางรายการโทรทัศน์เป็นคนแรก ของประเทศไทย โดยทำหน้าที่เป็นล่ามภาษามือทางทีวีช่องต่าง ๆ จนทุกวันนี้หลายรายการจะพบว่าจะมีล่ามภาษามือมาสื่อความหมายให้คนหูหนวกได้รับรู้ข่าวสารบ้านเมืองและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งได้สอนและฝึกหัดให้แก่ผู้สนใจที่จะทำหน้าที่เป็นผู้แปลภาษามือด้วย โดยได้เปิดหลักสูตรทักษะภาษามือระยะสั้นให้แก่ผู้สนใจทั่วไปหลายครั้ง อาทิเช่น การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเปิดแห่งหนึ่ง และที่สำคัญที่สุดคือเป็นผู้ที่ติดตามเรียนรู้สัญลักษณ์ ใหม่ ๆ และปรับปรุงวิธีการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ

กล่าวได้ว่า ภาษามือเป็นเส้นชีวิตของเด็กหูหนวก การริเริ่มใช้ภาษามือเพื่อสื่อความหมายไปยังคนหูหนวก โดยเฉพาะรายการข่าวจะช่วยให้พวกเขาในโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสในสังคมให้แก่คนหูหนวก ซึ่งเธอมีความมุ่งมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าคนหู

หนวกจะมีโอกาสอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข และประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน โดยเฉพาะเด็กหูหนวกเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (มติชนรายวัน, 2533. หน้า 16)

5.2 เกียรติประวัติดีเด่น

5.2.1 เป็นผู้บริหารดีเด่นของคุรุสภา

5.2.2 เป็นข้าราชการครูตัวอย่างของกระทรวงศึกษาธิการได้รับรางวัลผู้บริหารดีเด่นของมูลนิธิเพื่อสังคมไทย

5.2.3 ได้รับรางวัลโรตารีนานาชาติ

5.2.4 โรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่น ซึ่งเป็นโรงเรียนพระราชทานในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

6. สรุป

สรุปได้ว่าประเด็นสำคัญของประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็ก ด้อยโอกาสของ ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง สามารถสรุปได้ตามลำดับดังนี้

1. ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง เป็นบุตรคนที่ 7 ของครอบครัว เติบโตมา ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี พี่น้องรักใคร่ปรองดองกัน

2. ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนใกล้บ้าน และชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัด

3. ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง จบการศึกษาในระดับ ปกศ.สูง และศึกษาต่อใน คณะครุศาสตร์ วิชาเอก ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แล้วศึกษาต่อประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางด้านจิตวิทยา หลังจากนั้นก็สอบชิงทุน กพ. ได้เรียนวิชาเอกการศึกษาเด็กพิเศษ ในต่างประเทศแล้วกลับมาทำงาน และกลับไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการในต่างประเทศอีกเช่นกัน

4. ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง เริ่มต้นทำงานตามสายงานที่ได้ร่ำเรียนมาโดยเริ่มตั้งแต่เป็นครูสอนหนังสือเด็กหูหนวก มีความก้าวหน้าในการทำงานตามลำดับจนสุดท้ายได้เป็นผู้บริหารโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน

5. ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง เริ่มต้นการทำงานด้านการศึกษาคณะพิเศษ สำหรับคนหูหนวก โดยไม่ได้มุ่งหวังอะไรมาก แต่เมื่อได้มีโอกาสเรียนต่อด้านนี้ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก และได้มีโอกาสสัมผัสกับงานด้านนี้ก็ทำให้ ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง หุ่นเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสมองให้การพัฒนาการศึกษาเด็กพิเศษสำหรับคนหูหนวกจนประสบความสำเร็จ

กรณีศึกษาคนที่ 4

ประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของ ครูรัชณี ธงไชย

1. ชีวิตในวัยเด็ก

ครูรัชณี ธงไชย เป็นคนกรุงเทพฯ เกิดที่บางพลัด มีพี่น้อง 10 คน เป็นคนที่ 5 ของครอบครัว ซึ่งจัดว่าเป็นครอบครัวใหญ่ ข้อสำคัญเธอเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและร่มรื่น ดังที่เธอเล่าให้ฟังตอนหนึ่งว่า

“บางพลัดสมัยก่อนอยู่จังหวัดธนบุรี ที่เกิดเป็นสวนกระท้อน ทุเรียน สวนอ้อย เป็นดงของกิน สภาพแวดล้อมดีมาก น้ำใสสะอาด สามารถดักน้ำในแม่น้ำ เจ้าพระยามาดื่มกินได้ อาหารจากน้ำก็มีเยอะ ในน้ำมีปลาในนามีข้าว”

ชีวิตในวัยเด็กของเธอแม้ว่าจะมิได้ร่ำรวยอะไร แต่เธอก็เล่าว่าครอบครัวของเธอมีความสุขมาก แม้ว่าพ่อจะมีรายได้เป็นรายวันก็ตาม

“อาชีพของพ่อมีรายได้เป็นรายวัน ในครอบครัวเรา 10 คนพี่น้อง ถ้าเราเอาเกณฑ์มาตรฐาน UN มาใช้วัดต้องต่ำ แต่ว่าคุณภาพชีวิตเราสูง และเราไม่รู้สึกที่เราจน เรามีอยู่มีกินมีใช้ทุกคน”

และประสบการณ์ในวัยเด็กที่เธอเติบโตมาส่งผลต่อความคิดในเรื่องของการศึกษาของเธอในเวลาต่อมา ดังที่เธอได้เล่าให้ฟังว่า

“พ่อทำงานคนเดียว แม่มีลูกเยอะ แม่ก็เลยเป็นแม่บ้าน พอออกจากงานก็มาเลี้ยงลูกคนที่ 2 แม่เล่าให้ฟังทั้ง ๆ ที่แม่เรียน ป.2 ตอนปี พ.ศ.2400 กว่า ๆ ในยุคนั้นก็จะเรียน ป.4 แต่แม่ก็ต้องลาออกจากการงาน เพราะต้องมาดูแลลูก ๆ ให้พ่อทำงานคนเดียว ซึ่งการที่มีแม่มาอยู่ดูแลลูกทำให้ได้อะไรจาก แม่เยอะจึงทำให้มีผลกระทบต่อความรู้สึก เราจึงหันมาสนใจ Home School”

2. การศึกษา

ครูธานี ธงไชย เริ่มต้นเรียนหนังสือในโรงเรียนคอนแวนต์แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยกำลังเปิดประเทศ ถึงแม้ครอบครัวจะไม่ร่ำรวย แต่บิดาก็ยังสนับสนุนส่งลูกเข้าเรียนโรงเรียนฝรั่ง ซึ่งเธอได้เล่าถึงเรื่องนี้ให้ฟังว่า

“การที่ลูกได้เรียนโรงเรียนคอนแวนต์ รู้สึกเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีเลยทีเดียว พี่ชายก็ไปเรียนโรงเรียนราษฎรเหมือนกัน พี่ชายอีกคนก็ไปเรียนโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งความรู้ดีของคนในขณะนั้นรู้สึกว่าเรียนโรงเรียนรัฐบาลแล้วมันด้อย ผู้เรียนคอนแวนต์ไม่ได้ พอดีเราเป็นคนเรียบร้อยพอกก็เลยให้เราและพี่ชายเรียนโรงเรียนคอนแวนต์”

การเล่าเรียนในครั้งนั้นล้วนมีอิทธิพลต่อความคิดทางด้านการศึกษาของเธอในเวลาต่อมาซึ่งเธอได้เล่าให้ฟังถึงบรรยากาศของการเรียนในสมัยนั้น

“รู้สึกเลยว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้มือใช้ไม้มีน้อยมาก ส่วนมากเป็นทางภาษาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ การออกคำสั่ง เรียนภาษาอังกฤษวันละ 8 ชั่วโมง คณิตศาสตร์สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง สัปดาห์หนึ่งหมดไปกับ 2 เรื่อง 13 ชั่วโมง การฝีมือสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง และชั่วโมงพลศึกษา 1 ชั่วโมง สุขศึกษา 1 ชั่วโมง ไปเน้นที่หัว หัวจึงโต”

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว จึงได้ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูธนบุรี ซึ่งสถานศึกษาแห่งนี้เธอก็พบปัญหาอีกเช่นกันว่าตนเองเสียเปรียบในเรื่องของกิจกรรมที่ใช้ฝีมือ

“เราพบว่าเราเสียเปรียบตรงที่กิจกรรมงานใช้ฝีมือ กับการทำงานกลุ่ม เพราะฉะนั้นเราต้องปรับตัวใหม่ แต่เพื่อนที่มีเวรทำอุปกรณ์การสอน เพื่อนจะทำได้ดีกว่า เราเป็นคนหาแหล่งความรู้แล้วให้เพื่อนทำอุปกรณ์ เราเป็นคนเก็บรักษา เราารู้สึกเสียเปรียบ เราารู้สึกเลยว่าเพื่อนมีความสามารถรอบตัว ขณะที่เรามีเพียงเฉพาะด้านเดียว และบอกกับตัวเองว่าถ้าหากมีลูกจะหาที่เรียนให้ลูกได้ใช้ทุกส่วนของร่างกายได้ครบ เพราะว่าเป็นจุดอ่อนของเรา”

วิธีคิดและความเป็นคนช่างสังเกต ล้วนส่งผลต่อความคิดในด้านการจัดการศึกษาของ ครูรัชนี ธงไชย ในเวลาต่อมา หลังจากที่เรียนจบที่โรงเรียนฝึกหัดครูธนบุรี ในปี พ.ศ.2509 จึงได้ ไปศึกษาต่อระดับ ป.กศ.สูง ที่วิทยาลัยครูแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แล้วก็ออกไปทำงานเป็น ครูสอนในโรงเรียน

หลังจากนั้นจึงได้เข้ามาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการเรียน ภาคค่ำ ซึ่งไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมอะไร ความสัมพันธ์กับอาจารย์ในสถาบันจึงน้อยมาก เหตุผลหนึ่ง ก็เพราะพ่อเป็นคนหัวโบราณ ในช่วงระหว่างเรียนได้ 1 ปี เธอได้แต่งงานกับคู่ชีวิต จึงต้องหยุดพัก การเรียนเป็นเวลา 1 ปี เพื่ออยู่ดูแลลูกแล้วจึงได้มีโอกาสกลับไปศึกษาต่อจนจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี

3. เริ่มต้นทำงาน

ครูรัชนี ธงไชย ได้เริ่มต้นชีวิตการทำงานเมื่อมีอายุได้เพียง 19 ปี อันสืบเนื่องมาจากการ ที่เธอได้เข้าเรียนหนังสือเมื่ออายุเพียง 5 ขวบ เรียนเรื่อยมาจนจบชั้น ป.กศ.สูง ก็ออกมาทำงานเลย ในปี พ.ศ.2521 ก็มาเป็นครูสอนเด็กในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเธอได้เล่าให้ฟังถึงการทำงานเป็น ครูในโรงเรียนเป็นครั้งแรกว่า

“เราอายุห่างจากลูกศิษย์เพียงแค่ 2 ปี บางคนก็ปีเดียว ถูกทดสอบจากเด็ก เด็กผู้ชายทดสอบสารพัด อาศัยผู้ใหญ่และครูรุ่นพี่ที่เขาเป็นครูมาก่อน เป็นครู ประถม สอบวุฒิพิเศษ พม. แต่มีประสบการณ์ เราจบ ป.กศ.สูง เราก็ไปปรึกษาพี่ เขา เขาเจอเด็กที่มีปัญหา อายุไล่เลี่ยกับเรา เราไปคุยกับพี่ที่ให้คำปรึกษาเราอะไร หลาย ๆ อย่าง ทำให้เข้าใจลูกศิษย์ ทำให้เราสนใจอยากเป็นครูแนะแนว เราไปเยี่ยม บ้านเด็ก ไปคุยกับเด็กตามที่พี่เล่าให้ฟัง จากเดิมเราคิดเรื่องการลงโทษ พอพี่เล่าให้ ฟังว่าเด็กมีปัญหา การลงโทษไม่มีความหมาย พี่บอกว่ามันต้องเข้าถึงหัวใจเด็ก และต้องเข้าใจเด็ก เลยทำให้เราพยายามศึกษาชีวิตเด็ก ศึกษาความรู้สึกของเด็ก ความคิดของเขา เลยทำให้เราเข้าใจเด็กวัยรุ่นและวัยทีไล่เลี่ยกับเรา ก็เลยทำให้ได้ อะไรหลาย ๆ อย่าง”

การเริ่มต้นชีวิตการทำงานของเธอเริ่มต้นเป็นครูสอนที่โรงเรียนเอกชน หลังจากนั้นได้ ย้ายมาสอนที่โรงเรียนอีกแห่งหนึ่งเป็นเวลา 3 ปี จึงได้สอบบรรจุเป็นข้าราชการที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดนครปฐม สอนอยู่ได้ 6 ปี จึงได้ลาออกมารับตำแหน่งครูใหญ่ในโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เพื่อเด็กด้อยโอกาสจนถึงปัจจุบัน ในช่วงระหว่างการเป็นครูสอนในโรงเรียน ในความที่เธอเป็น

คนช่างสังเกต ช่างจดจำ ช่างคิด ละเอียดอ่อน เป็นคนมีเหตุผลและเปิดรับประสบการณ์ความคิด
เห็นใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เธอจึงซึมซับเอาความคิด แนวปฏิบัติจากครูใหญ่ในโรงเรียนที่เธอไปสอน
และได้ส่งผลต่อการทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ของเธอในเวลาต่อมา

4. เริ่มต้นสร้างครอบครัว

ครูธานี ธงไชย เริ่มต้นชีวิตครอบครัวขณะที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี
เมื่อคู่ชีวิตของเธอ คุณพิภพ ธงไชย เป็นรุ่นพี่ที่ศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาเดียวกัน โดยทั้ง
ครูธานี ธงไชย และคู่ชีวิตรู้จักกันมาตั้งแต่เธอศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยครูแห่งหนึ่งในระดับ ป.กศ.สูง
ซึ่งคู่ชีวิตของเธอเป็นหัวหน้าห้อง แล้วเธอก็เป็นนักเรียนในห้อง คู่ชีวิตของเธอเป็นคนทำกิจกรรม
เป็นนักคิด ซึ่งจุดนี้เองที่ส่งผลต่อความคิดของเธอเป็นอย่างมาก โดยเธอได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องนี้ว่า

“เราพาพี่ไปรู้จักในงานเสวนากับอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ แต่ตอนนั้นบอก
ตรง ๆ ว่าไปได้แค่ 2 วัน ก็รู้สึกประทับใจแต่ตัวเองก็อย่างที่บอกไว้ตัวเองเรียนมาเป็น
แต่หัว แล้วมันไม่ก็ได้มีเหตุผล เป็นการเรียนทางความจำ เวลาไปงานเสวนา
อาจารย์ตั้งคำถามกระตุ้นให้เราตอบ กระทั่งตอบในเรื่องของความเห็น แม้กระทั่ง
เรื่องผี เรา รู้สึกไม่กล้าพูดไม่กล้าแสดงออกมา เรา รู้สึกกลัวอย่างบอกไม่ถูก หน้าที่ 2
กล้าขึ้นมาหน่อยเราก็ตอบไป แล้วนั่งตัวเหมือนเทียนไข งานเสวนาเขาแสดงความ
เห็น เราก็รู้สึกว่าชื่นชมมากทำไม่ไม่เก่งอย่างเขา โดยเฉพาะกับสามี เวลาเขาได้กัน
เรานึกว่าเขาโกรธ เพราะเขากำลังเอาชนะทางความคิด ทำยสุดพอเขาเสวนาเสร็จ
เขาก็มาเสวนาคู่กันเหมือนเพื่อน เอาสิ่งที่เสวนามาทำให้เป็นเรื่องสนุกได้”

ซึ่งจุดนี้เองทำให้เธอรู้สึกประทับใจและนำไปสู่การตกลง ใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน มีบุตรธิดา
อย่างละ 1 คน ทั้งบุตรและธิดาก็ได้รับการศึกษาตามแบบแนวคิดที่เธอและคู่ชีวิตยึดมั่นในแนวทาง
นี้มาตลอด

5. ผลงานทางด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

5.1 ผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส

การได้มีโอกาสเติบโตมาในครอบครัวที่บิดามารดาสามารถมองเห็นถึงความสำคัญของ
การศึกษาและจากแนวคิดในเรื่องของการเล่าเรียนตั้งแต่ด้วยเยาว์ การทำงานที่ได้มีโอกาสพบปะกับ
ครูใหญ่และครูที่เป็นแม่แบบที่ดีสมัยสอนอยู่โรงเรียนเอกชน ก้าวเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ทำให้ได้มีโอกาสพบปะผู้รู้ นักปราชญ์ ผู้นำทางความคิด การได้มีคู่ชีวิตที่มีอุดมการณ์ ความคิดก้าวหน้า การได้มีโอกาสศึกษาแนวคิดทางการศึกษาต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น แนวคิดของ ซัมเมอร์ฮิลล์ วอลดอร์ฟ มอนเตสซอรี นีโอ ฮิวแมนนิสต์ กฤษณมูรติ ทรินทรินาท ฐาตุร ลิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งระบบการคิดทางการศึกษาแนวใหม่ จึงนำไปสู่การก่อตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก อันเป็นการจัดการศึกษาทางเลือกใหม่ โดยมีเป้าหมายการจัดการศึกษาในรูปแบบของชุมชนที่ในอดีตมีวัด บ้าน เป็นแกนหลัก

ซึ่งจุดมุ่งหมายของการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ มาจากแนวคิดที่ต้องการแสวงหาระบบการศึกษาที่เป็นทางเลือกใหม่ของสังคมไทย เนื่องจากมองเห็นว่าระบบการศึกษาระบบเดียวที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และศักยภาพของเด็ก เนื่องจากเน้นไปที่ระบบคะแนน การบังคับ และการลงโทษที่ใช้วิธีรุนแรงด้วยการเช็ดขี้ตีน โรงเรียนจึงได้ยึดปรัชญาการศึกษาแบบ "ซัมเมอร์ฮิลล์" ของ นาย เอ.เอส. นีล นักการศึกษาชาวสก็อตมาประยุกต์ใช้โดยประสมประสานกับปรัชญาทางพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

5.1.1 ความเป็นมาและสภาพของโรงเรียนหมู่บ้านเด็กที่ครูวีชนี รัชไชย ก่อตั้งและเป็นผู้บริหาร

ครูวีชนี รัชไชย ดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนหมู่บ้านเด็กตั้งแต่โรงเรียนเริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อตั้งและบริหารจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดการศึกษาที่ผู้ปกครองและสังคมเข้าใจและให้การสนับสนุนการทำงานตามความเชื่อที่เธอมีอย่างมั่นคง

5.1.2 แนวคิดพื้นฐานของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ที่มาจากแนวคิดซัมเมอร์ฮิลล์และพุทธศาสนา

ช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ได้รับแนวความคิดมาจากซัมเมอร์ฮิลล์ ที่เชื่อว่าเด็กที่เกิดมาเป็นคนดีโดยธรรมชาติ แต่ที่เปลี่ยนแปลงไปก็เพราะเกิดจากการเลี้ยงดูที่ผิด และนาย เอ.เอส. นีล ปฏิเสธความคิดในคริสตศาสนาที่ว่า มนุษย์มีบาปมาตั้งแต่ดั้งเดิม เพราะฉะนั้นในความคิดของ นีล พฤติกรรมที่มีปัญหาของเด็กจึงไม่ใช่พฤติกรรมถาวร แต่เป็นพฤติกรรมชั่วคราว ที่เกิดจากการเลี้ยงดูที่ผิดธรรมชาติ และมีมโนทัศน์ (Concept) ที่ผิดต่อเด็กอันเกิดจากอิทธิพล ทางศาสนา จนทำให้เด็กกลายเป็นคนต่อต้านสังคมและคนรอบ ๆ ตัว โดยเฉพาะพ่อแม่ และครู พฤติกรรมนี้ถ้าปล่อยไว้ก็จะกลายเป็นปมจิตใต้สำนึก ซึ่งอาจก่อตัวเป็นพฤติกรรมถาวรได้ในภายหลัง (พิภพ - รัชชี รัชไชย, 2532.)

วิธีการที่โรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ ใช้คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กสามารถเลือกทำได้อย่างเสรี การเรียนการสอนในห้องเรียนจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอย่างหนึ่งเท่านั้น และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้เด็กนักเรียนก็เป็นกิจกรรมเชิงบำบัดทางจิตวิทยา เพื่อให้เด็กสามารถค้นพบตัวเอง รวมถึงศักยภาพของตนเองด้วย ซึ่งเด็กอาจจะเลือกเรียนเป็นส่วนตัว หรือไม่ก็เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนมีได้อย่างเสรี ครูมีหน้าที่เพียงเป็นผู้คอยให้บริการเอื้ออำนวยความสะดวกและเกื้อหนุนให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับอารมณ์และความรู้สึกของเด็ก ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ได้แนวคิดและวิธีการของซัมเมอร์ฮิลล์ ยกเว้นวิธีการเรียนเป็นส่วนตัว และควบคู่ไปกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์มีทั้งธรรมชาติฝ่ายสูง และฝ่ายต่ำอยู่ในตัวเอง จากความคิดนี้การจัดสิ่งแวดล้อมและอาชีพในโรงเรียน จึงเลือกปัจจัยที่จะไปหนุนเรื่องธรรมชาติฝ่ายสูงในตัวเด็กและลดทอนธรรมชาติฝ่ายต่ำ ทั้งโดยมุ่งไปที่ธรรมชาติภายในเป็นสำคัญ แต่ยังคงเฉพาะอารมณ์ และความรู้สึกชั้นหยาบ การสัมพันธ์ และหนุนเนื่องระหว่างอารมณ์กับสติปัญญาที่เป็นไปตามหลักปฏิจจสมุปบาท ปัญหาเดิมของเด็กที่เกิดจากการเลี้ยงดูที่ผิดและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี อันส่งผลมาถึงพฤติกรรมในปัจจุบันก็เป็นไปตามหลัก อิทัปปัจจยตา และหลักกรรมในพุทธศาสนา (พิภพ-รัชนี ธงไชย, 2532.)

5.1.3 การปกครองตนเองของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

ในโรงเรียนหมู่บ้านเด็กจะพยายามจัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็ก โดยพยายามทำให้ช่องว่างของอำนาจฝ่ายแคบเข้ามาโดยเริ่มต้น ห้ามไม่ให้ผู้ใหญ่ตีเด็ก และใช้อำนาจบังคับกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องการทำตามคำสั่ง โดยผู้ใหญ่จะไม่เข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องการแต่งตัว เรื่องของการคิดหรือการทำงาน โดยผู้ใหญ่จะไม่นำค่านิยมของตนเองไปใส่ไว้ให้กับค่านิยมส่วนตัวแก่เด็ก และไม่เข้าไปแทรกแซงรสนิยมส่วนตัวของเด็กด้วย ในขณะที่เดียวกันเค้าก็ต้องไม่ทำเช่นนั้นกับผู้ใหญ่ด้วย

สภาโรงเรียนจะเป็นขบวนการที่ช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่รู้จักใช้เสรีภาพจนสามารถนำไปสู่การปกครองตนเองได้ในที่สุด ซึ่งสภาโรงเรียนในโรงเรียนหมู่บ้านเด็กประกอบด้วยเด็กกับผู้ใหญ่ มีการประชุมเพื่อกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในชุมชนทุกสัปดาห์ นอกจากนั้นยังใช้ที่ประชุมเป็นที่พิจารณาแก้ไขข้อขัดแย้งของสมาชิกในชุมชน พร้อมทั้งกำหนดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมบางอย่างของชุมชนด้วย โดยที่ประชุมจะทำหน้าที่ออกกฎเกณฑ์ที่จะใช้ปฏิบัติร่วมกันในชุมชนและยกเลิกกฎเกณฑ์หรือปรับปรุงกฎเกณฑ์บางอย่างที่ล้าสมัยเมื่อเด็ก ๆ มีสิทธิในการบริหารชุมชน เขาก็จะร่วมรักษาชุมชนนั้นด้วย เพียงแต่ให้ผู้ใหญ่มีความเชื่อมั่นในตัวเด็ก ซึ่งความเชื่อมั่นของผู้ใหญ่ที่มีต่อตัวเด็กย่อมนำมาซึ่งความเชื่อมั่นของเด็กที่มีต่อผู้ใหญ่ การประชุมสภาโรงเรียนจะจัดให้มีขึ้นทุกสัปดาห์

5.2 เกียรติประวัติดีเด่น

ครุฑนี่ ธงไชย ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2522 อันเป็นที่สหประชาชาติให้เป็น “ปีเด็กสากล” และเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2523 จากแนวคิด ปรัชญาการก่อตั้งโรงเรียนที่บางคนก็มองอย่างไม่เข้าใจ บางคนก็ไม่ยอมรับ บางคนก็แสดงความเห็นด้วย จนปัจจุบันนี้โรงเรียนแห่งนี้กลับเป็นที่ยอมรับของคนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ครุฑนี่ ธงไชย หรือแม่แอ้ว เป็นแม่พระของเด็ก ๆ มากมาย ที่มีบาดแผลในชีวิต จนกล่าวได้ว่าบางคนแทบหมดทางเยียวยา แต่เธอก็ได้ใช้ความพยายาม ความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น ความอดทน ความมุ่งมั่นในแนวทางและอุดมการณ์ของตนเองเยียวยาเด็ก ๆ เหล่านี้ จนหลายคนมีโอกาสเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม มีอนาคตที่ดี มีความสุขในชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจจะกล่าวได้ว่าสูงค่ายิ่งกว่าที่จะกล่าวคำใด ๆ ได้เหมาะสม

6. สรุป

สรุปได้ว่าประเด็นสำคัญของประวัติชีวิตและผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็ก ด้วยโอกาสของ ครุฑนี่ ธงไชย สามารถสรุปได้ตามลำดับดังนี้

1. ครุฑนี่ ธงไชย เติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะมีใครจะสู้ดึ้นัก แต่ได้รับความอบอุ่นจากทั้งบิดาและมารดาเป็นอย่างดี
2. ครุฑนี่ ธงไชย เริ่มการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนคอนแวนต์แห่งหนึ่งจบแล้วจึงได้ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูและระดับ ป.กศ.สูง
3. ครุฑนี่ ธงไชย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาทางการศึกษา ในขณะที่เรียนอยู่ก็ได้มีโอกาสเข้าร่วมเสวนากับนักคิดของสังคมไทยและได้มีโอกาสพบคู่ชีวิตที่มีอุดมการณ์ซึ่งก็ส่งผลต่อการทำงานด้านการพัฒนาการศึกษาในเวลาต่อมา
4. ครุฑนี่ ธงไชย เริ่มทำงานเป็นครูที่โรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่ง ซึ่ง ณ ที่นี้เธอได้ต้นแบบของผู้บริหารโรงเรียนที่เธอรู้สึกประทับใจ และนำมาเป็นต้นแบบในการทำงานด้านการบริหารของเธอ หลังจากนั้นเธอสามารถสอบบรรจุรับราชการครูได้ แต่ทำได้ไม่นานก็ลาออก และมารับหน้าที่เป็นครูใหญ่ของโรงเรียนที่เธอและคู่ชีวิตได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้นตามปรัชญาและอุดมการณ์ของทั้งคู่ และได้รับการยอมรับว่า เป็นทางเลือกของการจัดการศึกษา เป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมไทยที่น่าสนใจ

สรุป

ประวัติชีวิต และผลงานด้านการพัฒนาการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของพหุภรณ์ศึกษา 4 ท่าน 1) 2 ท่าน เกิดในต่างจังหวัด และอีก 2 ท่านเกิดในกรุงเทพมหานคร แถบชานเมืองของกรุงเทพมหานคร 2) 2 ท่าน ได้รับปริญญาตรี 1 ท่าน ได้รับการศึกษาระดับปริญญาโท และอีก 1 ท่าน ได้รับการศึกษาระดับปริญญาเอก 3) 1 ท่าน เริ่มต้นทำงานกับเด็กด้อยโอกาส และทำต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน 1 ท่าน เริ่มต้นรับราชการครู แล้วไปทำงาน NGO 1 ท่าน เริ่มต้นรับราชการ และยังเป็นครูอย่างต่อเนื่อง และอีก 1 ท่าน เริ่มต้นทำงานกับกลุ่ม NGO จนถึงปัจจุบัน 4) ทุกท่านมี ชีวิตสมรสที่มีความสุข ท่านแรกทำงานกับเด็กยากจน เป็นเวลาประมาณ 20 ปี ทางภาคเหนือ และได้รับรางวัลจากองค์การสหประชาชาติ ท่านที่ 2 ทำงานกับเด็กชุมชนเขตภูเขา ได้รับรางวัลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านที่ 3 ทำงานกับเด็กพิการทางหู เป็นเวลานานกว่า 20 ปี และได้รับการยอมรับเป็นผู้บริหารดีเด่น ท่านที่ 4 ทำงานกับเด็กถูกทอดทิ้ง กำพร้าและเร่รอน เป็นเวลานานกว่า 20 ปี และได้รับการยอมรับจากสังคม